

Nyílt levél Szandtner Ivánhoz

(Folytatás az 1. oldalról.)

Iembe véve — nem felel meg a valóságának és félreértésekre adhat okot.

Milyen félreértésekre, kérdezheti a jámbor olvasó? Az általam vélt problémára álljon itt, egy, a valóságban megtörtént eset: Néhány héttel ezelőtt összeírt az egyetemistákban „ifjúmunkásokból” álló baráti társaság, szokott helyén, a Sárkányban. A jelenlegi gazdasági helyzetről vitatkozva a szó, az ösztöndíj-reform kapcsán, az ezveletmisták anyagi helyzetére terelődött. Csoporttársam Z. elmondta K-nak (aki egy nagy gyár villanyszerelője), milyen *síralmas egyetemistának lenni*, hisz jóformán napról-napra él, szerény ösztöndíját állandóan számolgatnia kell, A vita akkor robbant ki, K. tájékozott ember lévén felhozta, hogy az ösztöndíjak nemrégiben *jelentősen* emelkedtek. Z. panaszát ezért megalapozatlan elégedetlenségnek tartotta. A vita sokáig folytatódott; mégsem sikerült meggyőzni K.-t, arról, hogy anyagi helyzetünk nem lett rózsásabb, mint korábban.

Ennit a tömegtájékoztatóból!

2. Szandtner Iván szerint „a kollégiumi díjak s az ösztöndíjak emelkedése összefügg”. Talán nem tűnik akadémikus kérdésnek, ha megkérdezzük: *miért?* Erről azonban nem szólt Szandtner Iván. Engedtessek meg nekem, hogy azt a megállapítást tegyem: az ösztöndíj és a kollégiumi díj együttes emelése között nem látom azt a szoros kapcsolatot, mely szerint „egyiket sem lehet a másik nélkül megvalósítani”. Annál is inkább, mivel a kollégiumi díjak emeléséről az első tervezetben nem volt szó.

Az ösztöndíj-reform-tervezet leglényesebb eleme az ösztöndíjak „harminc-nyegen százalékos” emelése volt. Számomra ebből és a ténylegesen megvalósult elosztási rendszerből egyenesen következik, ha a kollégiumi díjakat is emelik az ösztöndíjjal együtt, akkor a jutatafs végösszegét tekintve nem valósul meg az eredeti célkitűzés. A vázolt probléma bővebb kifejezése és statisztikai adatokkal való alátámasztása nélkül kérdem: mi arról Szandtner Iván véleménye? (Ha már a tényleges helyzet az amit ő mondott, szeretnék legalább valami meggyőző indokot hallani!)

3. A Szegedi Egyetem-ben megjelent beszélgetésből, a keretösszegek emeléséről szólva, kiderül, Szandtner Iván egyébként sem tartaná helyesnek „*ha olyan helyzet jönne létre, melyben a hallgatók jobb körülmények között élne, mint amire végzése után számíthat.*” Kijelentését nem követte indoklás, így pusztán találgathatók a nyilatkozó indítékait illetően: lehet, hogy arra gondolt a hallgatók túlzott anyagi támogatása arra vezet, hogy megszokják az anyagi jólétet (?) és majd végzés után nehezen szoknak hozzá a nehezebb anyagi körülményekhez. En más vallok. Miért ne lehetne (lehetett volna) a hallgatók anyagi helyzetét lényegesen jobbra tenni, hisz ebből megakaríthatnának valamennyit, a későbbi szűk esztendőkre? Ezzel társadalmunk hozzájárulna (járulhatott volna) legalább kismértékben a pályakezdők csöppet sem virágos helyzetének javításához.

A Szandtner Ivánnal folytatott beszélgetés kapcsán a három gondolat merült föl bennem, ezzel, közvetve, ízekezően felvillantani a megvalósult ösztöndíj-reform néhány fogyatékosságát. Sainos, a beszélgetésből semmi új nem derült ki — mint ezt az olvasó a hatóság címtől „Jogos-e az elégedetlenség? várt. Egy dologra mégis fény derült: a tervezet nem mindenben a hallgatóság érdekeit képviselve ösztöndíj-ügyben. Vagy talán mégis? Szeretném ez utóbbit hinni.

LICHTENSTEN JÓZSEF

Mégis, kinek az arca?

— Repülök! Repülök!
— Beszélni fogsz!
— Irgalmas, akinek akar,
s megátalkodni hagyja,
akit akar.”

(Andrej Tarkovszkij filmjeiből)

A prizma megtöri a fényt. Benna a semlegesnek tiszta fehér fölbomlik, és a szírvány élni, lüktetni kezd. Megkezdődik a színek önálló élete.

Tarkovszkij Tükör című filmjében az optikai csoda helyett, a lélek csodája játszódik le. Kérdése, hogy meddig terjed az emberi lét, fénye mai lelkünkben? Hogy hol török meg az otromba történelem csapdáiba szorult ember (Natasa, Anya, Fiú, Apa) ereje s hol születik újjá?

A törtetés és megtartás filmje ez. Törtetés: múlt és jelen.

Felidőznek képei a háborúnak. Onnan, hogy Oroszország megmenti saját fölázdosása árán Európát és, a kereszténységet, a tatár hordáktól. Sztálingrádon keresztül odáig az egyzemélyes páni félelemig, melyet egy eldobott kézigránát okoz, egy gyermek-gyakorlatotatáson. Az orosz ember (csak orosz?) kollektív rettenései meglevenedett öröklődését láthatjuk, addig a mai állapotig, melyben ez az örökség már csak fikciónak hat. Vajon mivé alakul a rettenés, ha okait ellefejeztük, s lehet-e a felejtés mai rosszérzéseink alapja? Talán, hiszen erről az Apa beszél is feleségének. Ahogy a mi sorsunk változott, úgy kezdett el hiányozni valami, ami-

nek nevéte sem te sem én nem tudjuk. Valami, ami miatt a Fiúk máris boldogtalan.

A boldogtalanság azonban itt nem egyenlő az elpusztulással. S itt lép a film a megtartás pillanatába. Akkor, mikor a Fiú tükörbe pillantva fölfedezi önmagát. S miközben az Anya elpusztítja meg sem született gyermekét, újra megszületik már élő gyermeke. Így nyer értelmet az Anya kutató-szomorú szeme, mely mindenhol tükröknek ütöközött. Így lehetett ő az, aki megszülte a Fiút, hogy magyarádöbbenve elinduljon a leg-hosszabb úton — legbelsőbb lényege felé.

Tarkovszkij művészi hite sűrűsödik ebbe a Fiúba, akiről alig tudunk meg valamit. Csak annyit sejtünk, hogy ő lesz az, ki nem csak önmagát kívánja boldognak, hanem mindent, mi arra érdemesült.

Vajon e bomlott világban, kiknek szól e törekény hit?

Talán, akik tisztítónak, védelmezőnek, feloldónak tudják az esőt, megértik. És, akiknek örök egy tűz emléke. Akik megérintenek pillanatokra egy madarat. Kiknek pillantásától megborzongnak a mezők. Akik pótolhatatlanok, mint a kenyér, pontosak, mint a lámpa fénye, és gyönyörűek, mint a könyv.

Tarkovszkij Tükörében ott van minden arc, mely messze látszik, s üzenetet hordoz.

BALOG JÓZSEF

Utószó — utószó az ösztöndíjakról

Recenzióm tárgya Réthy Istvánnak a Népszabadság október 14-i számában megjelent cikke, amely az „Ösztöndíj: bonyodalmak és megoldások” címet (ezen kívül enmagán a már néhány évtizede túlhaldott „minden-nagyon-szép minden-nagyon-jó” stílus legprominensebb jegyeit, viselte.

A címről szinte rögtön egy korábbi, ennél jóval színvonalasabb írás ötlött eszembe, amit annak idején Upor László tollából éppen a SZE közölt. „Ösztöndíj: káosz és rosszkedv” — tartotta akkor a fáma, s mi történt azóta: a káosz mérséklődött, a rosszkedv maradt.

Nem így Réthy Istvánnál, aki előrelátó KISZ-bizottságokról, „éjt nappalá téve dolgozó dékáni hivatalokról”, a „karok hallgatói többségének meglegedettségéről” szólván és ezekben kellő mélységig elmerülve még azt sem veszi észre, hogy közben önellentmondásba bonyolódik. „A kormányzat országosan 30%-kal emelte a támogatás összegét” — jelenti ki az első mondatok egyikében, ám két hasábbal később már maga is elismeri: „Ahol létszámra bizonyosan osztozták el a fennmaradó összegeket, ott senkinek nem jelentkezik a 30%-os emelés.” — Ez, ha nem egyfajta túlfelértelmezés a dialektikának? Feloldásul a két idézett mondat közül az elsőnek kérdőjellel való ellátása javasolható...

Nos, ami előrelátó KISZ-bizottságainkat és a hallgatói többségének közügyek iránti meglegedettségnek átkeresztelt) indifferensségét illeti, van néhány tapasztalatunk... Ugyanakkor mai túlbürokratizált környezetünkben a dékáni hivatalok éjt-nappalá-téve-munkálkodását nem vitatom — ettől azonban az elosztható összeg nem lesz több.

Félreértés ne essék: nem félreinformálóknak tartom Réthy István cikkét; tartom viszont alulinformálóknak. Főleg ott, ahol (állítólag ELTE-s vélekedések alapján) a támogatás összegét „a valóságot tükröznek” tartja. Hogy aztán valóság alatt tényleges szükségleteinket avagy a művelődésügyi tárca szűkös anyagi lehetőségeit érti, nem derül ki. Az azonban, hogy olvasói hogyan értelmezik megállapításait, annál ékezősöbbségben. Személyes jellegű példa, de velem megegyező státuszú és a szélrózsa minden irányában lakozó ismerőseimtől is nap-mint-nap-hallott precedens következ-

zik (bizonyítván mellékesen azt, hogy a Népszabadságot az ország minden táján, a Szegedi Egyetemet benne az Upor-cikkkel már lényegesen behatároltabb koordinátákon olvassák, holott ez esetben a tisztán-látni-akaráss ennek fordítottját igényelné).

Hajdani iskolatársammal beszéltem. Szakmunkás, családapa. Előbb-utóbb persze (Magyarország, 1982!) anyagiakra terelődik a szó. „Mit akarsz — kérde nyavalygásaimon türelmetlenkedvén — most emelték meg az ösztöndíjakat?” Mikor aztán közlöm, hogy a többhavi országos vita nem koponyánkenti ezreseket, csupán néhány száz forint miatt menedett csaknem késhégyig, kitör belőle az őszinte, leplezetlen röhögés. Csak úgy remeg belé ezerháromszáz Zsiguliya...

„Pontos információk természetesen még nincsenek” — így van a KISZ KB illetékes titkárnak nyilatkozata. Majd ő is nyugodt hangulatról beszél. Hisz az a lényeg.

Pontos információim „természetesen” nekem sincsenek. Azt is inkább csak sejtem, mint tudom, hogy az intézmények közötti elosztás egyenlőtlensége többek közt a JATE-t is sújtotta. Azt viszont tapasztalom, hogy kicsire tehető azoknak a száma, akik jelentős emelésben részesültek, s ők is főleg a régi rendszer szerinti első-második kategóriások. Ugyanakkor akadnak jócskán a „rendezésből” deficitell kikerülő is. Az ő kategóriáik viszont magasbak. Mi lehet ennek a magyarázata?

A régi és új elosztás szerint egyaránt több pénz jár egy esetleges gyenge szociális helyzetért, mint a jeles átlagért. Itt persze nem ennek a jogossága fölötti elmékedést kívánok megkezdni, mégis szerencsésebbnek tartanám az egyensúlyi helyzet magasabb szinten történő megvalósítását. Mert mire ösztönöz vajon a tanulmányi ösztöndíjak és a szociális támogatások (szándékoltan mellőzöm az „ösztöndíj” megnevezést) illetően eltérése az utóbbi javára? Minél eredményeseb tanulásra a legkevesebb. (E sorok frójának nem túl rossz, de nem is túl jó tanulmányi eredménynek honoráriuma félhavi albéltre nem elég.) Nem inkább a „minél többet letagadok, annál többet kézhezkapok” cinikusságára? Na jó, terjednek hírek néhány valódi-keresetét-bevallóról is, ez tagadhatatlan. Azonban az ez irányú kérdőívek kitöltőinek becsületességében ha

meg is lehet bízunk, építeni rájuk pénzcentrikus Világunkban legfőljebb légvár-sokaságot szabad.

Az új ösztöndíj-rendszer legnagyobb pozitívuma véleményem szerint viszonylagos áttekinthetőségében rejlik; negatívumát pedig az emelés vártnál kisebb mértékében látom, s ehhez kapcsolódva abban, hogy újabb átfogó, valóban a létminimumhoz történő igazítása 10–15 éven belül aligha várható. Addig azonban — és ennek elhallgatása viszont a bírálótom tárgyú szolgáló cikk fő negatívuma — az egyetemisták, főiskolások túlnyomó többségének anyagi dotálása továbbra is családi forrásokra hárul. Egyéni szabadság anyagi függetlenség nélkül? Nehéz ügy. Az előbbi gondolatot megfordítva: (és ezúton is többszörös hozsanna szüleink áldozatkészségének) ha hirtelen ezen otthoni, kinél bővebben, kinél szerényebben csordogáló erőcskéket elapadnának, felsőoktatásunk nappali hallgatóinak fele tanulmányiaink megszaktítására kényszerítené.

Igen: ami az említett cikk frójának publicisztikai téma, 20–25 esztendőfő fiatalok csoportjában (általában nem-respektált, ám közkedvelt kifejezéssel: leendő értelmiségünk) mindennapjait, életvitelét, közérzetét determináló tényező.

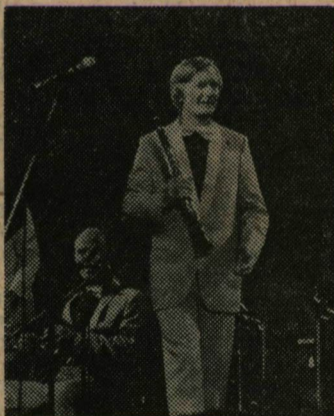
Törvénytörő és helyénvaló, hogy közülük sokan szeptember-október hétvégéit a környező falvak paprikaföldjein vagy épp kőműves mellett betonozva-maltért-hordva töltsek, jövő-heti szükségleteiket az ott megkeresett 300–400 Ft-ból biztosítandó? Csodálható ezután tanulmányi munkájuk enerváltsága? S ha már gyakorta emlékeztetünk a marxizmus-szeminariumok „a lét határozza meg a tudat” alapaxiómájára, miért késik annak elismerése, hogy ez akár az egyetemistákra is vonatkozhatik?

A köztudatban az ösztöndíj-reform — és ehhez számos, napilapjainkban megjelent tudósítás vezetett — mint egy régóta vajdó probléma megnyugtató megoldása szerepel. Prolongáltan-felemás helyzetünket tekintvén én mégsem vagyok nyugodt. Nem lehetnek nyugodtak újságróink sem.

Mert tudva vagyom: az írás felelősség. Legnagyobb példányszámú lapunkban különösen az

SANDI ISTVÁN

Jubileum

Benkó Sándor

Huszonöt éves a Benkó Dixileand Band. Hogyan kezdődött? 1957. februárjában Benkó Sándornak és zenész barátainak néhány külföldről kapott kotta adott kedvet a közös zenéléshöz. Muzsikájuk, a tradicionális dzsessz egyik változatának nevezhető dixieland hamar népszerű lett. Az ötvenes évek magyar könnyűzenéjében kétségtelenül a legkedveltebbek, sikerük is töretlen. Hogyan folytatódott? Az 1963-as Ki mit tud?-on másodikak lettek. Külföldi

fesztiválok elismert szereplői, állandó klubot nyitottak, sorban jelleltek meg lemezeik. 1971-ben Monterax-ben elnyerték a tradicionális kategória nagydíját, melyet további külföldi elismerések követték. Benkó Sándor előadóművész, klarinétos, villamosmérnök, a Budapesti Műszaki Egyetem adjunktusa együttesével megkapta a Szocialista Kultúráért kitüntetést, ő maga pedig az Állami Ifjúsági Művészeti díjat.

Hogyan ünnepeltek? Október 15-én a Budapest Sportcsarnokban léptek színpadra. Ünnepi ruhában elevenítették fel a sikeres dixi-számokat. Együtt zenéltek a régi tagokkal: Benkó László, Debreceni Csaba, Solumos Antal, Fridrich Károly, Dávid Tamás, Winkelmayer István, Magvari Béla, Bálint Tamás. Jáko Balázs jött össze újból. Kösa Zsuzsa és Berki Tamás énekelésén erősítette az együttes produkciót. Meglepetés volt: ismert amerikai dzsessz-zenészek látogatnak el Pestre; John Newman, Al Grey, Buddy Tate. Ötös „bendzsó-fogató” zenélt, a hangulat kiváló volt. Kilencezer ember váltott jegyet az Ifjúsági Rendező Iro-

da nagyszabású koncertjére. Megjelent Koltay Gábor Benkó-históriája, lehetett kapni a Face to Face című új LP-jüket, ott volt a Rádió, felvételt készített az Omega-stúdió, s a filmes kamerák is dolgoztak.

Méltó jubileum volt!
(fot)

Az egyik vendég: Al Grey (Strasser András felvételén)